

Pedagogická komunikace

3. lekce: Komunikace v kontextu hromadného vyučování
IRF komunikační struktura

Mgr. Kateřina Lojdová, Ph.D.
lojdova@ped.muni.cz

Jaká je struktura komunikace v uvedených ukázkách?

https://www.youtube.com/watch?v=_JxafxI6WcA&list=PLJNIRFVnf1amgC_QKKvPjIMK89ZE_TU5C&index=2

https://www.ted.com/talks/ken_robinson_says_schools_kill_creativity

<http://audiovideo.rvp.cz/video/2575/VIRTUALNI-HOSPITACE--POZNAVAME-SVET-A-NASI-REPUBLIKU-SEZNAMENI-S-LITOSFEROU.html>

22:00

Komunikace ve vyučování: IRF struktura

- (1) Inicie, kterou typicky představuje otázka učitele
- (2) Replika, již je žákovská odpověď
- (3) Feedback, tedy učitelovo zhodnocení repliky žáka.

Jde tedy o tříložkovou sekvenci, kterou otevírá i uzavírá učitel.

IRF struktura

- ▶ Šed'ová (2011, s. 31):
- ▶ Komunikační struktura tak vytváří jasné mantinely, jimiž je řízeno chování učitele a žáků a zároveň jsou regulovány vztahy mezi nimi. IRF struktura totiž jasně determinuje situaci, kdy učitel určuje, kdo a o čem bude hovořit... Při zachování této struktury tedy učitel nepotřebuje usměrňovat žáky explicitními povely typu „odpověz mi na otázku“, nebo „neskákej mi do řeči“, protože rutinizovaná struktura sama o sobě udržuje žáky konformní s požadavky učitele.

Příklady IRF struktury

- ▶ Studentka Milena vyučuje druhou hodinu v rámci praxe. V občanské výchově v osmém ročníku se zabývá životním prostředím.

Význam kladení otázek v pedagogické komunikaci

- ▶ učitelské otázky jsou považovány za klíčový prvek procesu učení, a to nejen ve školní třídě.
- ▶ podle Postmana (1979) je veškeré naše poznání výsledkem tázání, a proto je možné říci, že kladení otázek učitelem je jedním z nejdůležitějších intelektuálních nástrojů

Typologie otázek

- ▶ **otevřené** (založené na obsahové volnosti odpovědi). Na otevřenou otázku neexistuje jen jedna správná odpověď, která by byla dopředu dána. V běžné komunikaci nalezneme větší množství otázek otevřených než uzavřených, zatímco ve výukové komunikaci je tomu naopak.
- ▶ **uzavřené** (založené většinou na výběru z nabídnutých možností odpovědi či jednoznačné odpovědi)
 - **zjišťující** (ano – ne, vlévá se...)
 - **doplňující** (Kdy se narodil...? Kam se vlévá...?)

Bloomova taxonomie

- ▶ systémem vyhodnocení kognitivní náročnosti otázky je taxonomický systém Benjamina Blooma, který odlišuje tyto kognitivní procesy:
 - (1) zapamatovat;
 - (2) porozumět;
 - (3) aplikovat;
 - (4) analyzovat;
 - (5) hodnotit;
 - (6) tvořit

Otázky nižší a vyšší kognitivní náročnosti

- ▶ **otázky nižší kognitivní náročnosti** jsou zaměřeny na doslovné vybavení si faktu, který byl již aspoň jednou v nějaké podobě učitelem prezentován. Tento typ otázek koresponduje s úrovní „zapamatování“ (případně „porozumění“) dle Bloomovy taxonomie
- ▶ **otázky vyšší kognitivní náročnosti** splňují dvě podmínky:
 1. dle Bloomovy taxonomické tabulky se vztahují na zbylé kognitivní procesy
 2. odpověď na takovou otázku nesmí být přímo dostupná z učebnice či jiného materiálu, který mají žáci k dispozici.

Kategorizovat není vždy snadné

O jaký typ otázky se jedná?

„Zhodnoťte dopad vlády Marie Terezie pro české země...“

- ▶ A) žák může vytvořit odpověď na základě svých znalostí (vyšší kognitivní proces),
- ▶ B) žák si může vybavit odpověď na tuto otázku z minulé hodiny (nižší kognitivní proces).

Jsou otázky vyšší kognitivní náročnosti „lepší“?

- ▶ Kritické školního vzdělávání dlouhodobě tvrdí, že učitelé vedou žáky pouze k memorování a osvojení si faktů, ovšem bez důrazu na vyšší kognitivní procesy myšlení, jako je aplikace, syntéza či hodnocení.
- ▶ Základní chybou takové kritiky je nejenom její snaha po kopírování módních vlivů, ale někdy i absence empirického důkazu, o který by mohl být opřen tak závažný hodnotový soud.

Cvičení

Analýza otázek

Formulujte:

- ▶ 1. Uzavřenou otázku nižší kognitivní náročnosti.
- ▶ 2. Uzavřenou otázku vyšší kognitivní náročnosti.
- ▶ 3. Otevřenou otázku nižší kognitivní náročnosti.
- ▶ 4. Otevřenou otázku vyšší kognitivní náročnosti.